

THE WORLD IN CRISIS

2009 Prague Conference

A VÁLSÁGBAN LÉVŐ VILÁG MEGVÁLTOZTATÁSA

PRÁGAI NGO NYILATKOZAT

2009. ÁPRILIS 1.

A „**Válságban a világ: gazdasági modellek és politikák a globális átalakulásért**” című prágai konferencia civil résztvevőiként három napon keresztül elemeztük a pénzügyi és gazdasági összeomlás, a klímaváltozás, a növekvő társadalmi igazságtalanság, az instabil élelmiszer- és olajárak, valamint a természeti erőforrások fenntarthatatlan kezelésének okait, hatásait és a kiküszöbölésükre kínákozó alternatívákat a világ szegényeinek és kiszolgáltatottjainak szempontjából.

Nem törekedtünk arra, hogy a krízis minden részletében egyetértsünk egymással, ugyanakkor a következő üzenettel erőnket egyesítve fordulunk a londoni G20 konferencia résztvevőihöz, illetve az EU gazdasági és pénzügyminisztereinek prágai informális találkozájához:

A jelenlegi gazdasági és pénzügyi válság nem más, mint az utóbbi három évtized uralkodó gazdasági és politikai modelljének mély, rendszerszintű válsága. A krach annak a gazdasági paradigmának a kudarca, amely a piacok önszabályozását tartotta legfőbb prioritásnak. Ennek a paradigmának az alapja az a hit volt, hogy a spekuláción alapuló pénzmozgások dominálta növekedés mindenki számára jólétet teremt, hogy az általános liberalizáció és dereguláció mindenki javát szolgálja majd, és hogy a közjavak profitorientált magánosítása jobb minőségű szolgáltatásokat fog nyújtani az embereknek. A dolgozók, a szegények és a kiszolgáltatottak nem felelősek a krízisekért, mégis leginkább ők szenvedik meg azok hatásait. A válság kezelését célzó azonnali beavatkozásokon túl a világnak globális politikai reformokra van szüksége. A társadalmi igazságosság és az ökológiai fenntarthatóság irányába mutató alapvető átalakulásra van szükség, továbbá olyan alternatív gazdasági és politikai rendszerekre, amelyek a gazdasági, szociális és kulturális emberi jogokon alapulnak.

A vasfüggöny megszűnése több millió nőt és férfit szabadított föl a tekintélyelvű kormányok elnyomása alól. A központilag tervezett gazdaságok kötöttségeitől és hibáitól való megszabadulás hozzájárult az életszínvonal emelkedéséhez, ám a liberalizáció ingája túlzottan kilengett. A volt szovjet blokk több utódállamát – például Magyarországot, Lettországot és Ukrajnát – államcsőd fenyegeti, mivel főként devizahiteleken alapuló növekedési modelljük fenntarthatatlannak bizonyult. Más országok más utat követtek, és bizonyos mértékig megtartották közszolgáltatásaikat, illetve a gazdaságuk fölötti politikai kontrollt, így ezek most ellenállóbbaknak bizonyulnak. Ám még ezen országokat is súlyosan érinti a pénzügyi válság reálgazdaságukra gyakorolt hatása. Több millió nő és férfi munkájának gyümölcset fenyegeti a válság.

A globális gazdasági és pénzügyi liberalizáció költségei már a válság kitörése előtt is túl magasak voltak. Miközben egyesek politikai és gazdasági szabadsága növekedett, a piaci fundamentalizmus

és a pénzügyi szektor reálgazdaság fölötti dominanciája igazságtalan egyenlőtlenségekhez vezetett, és sok embert akadályozott abban, hogy demokratikus módon gyakorolja alapvető emberi jogait: a földhöz, vízhez, erdőkhöz, élelmiszerhez, energiaforrásokhoz és pénzhez való hozzáférést.

A gazdasági növekedésre irányuló kényszer gyakran nem vette figyelembe az olyan környezeti jellegű költségeket, mint a klímaváltozás, vízhiány, talajerózió és a fajok kihalása. A szabályozatlan pénzügyi piacok az olaj kritikus fontosságú árát rendkívül instabillá tették, bevonták a spekulációba az élelmiszereket és a földet, adóssághegyeket, kollektív kockázatokat és nemzetközi egyensúlytalanságot hozva létre. Az erőforrások igazságtalan (újra)elosztása elmélyítette a szegénységet, továbbterjesztette az éhezést és polarizálta a társadalmakat. Az effektív nyilvános társadalmi kontroll hiányában tovább nőtt a kiszolgáltatottság és az egyenlőtlenség. Túl azon, hogy létfontosságú közérdekeket ignorált, a jelenlegi gazdasági modell veszélyesen instabillak is bizonyult.

Egyes országokban a mindenkor gazdaságpolitika megakadályozta a globális politikák legsúlyosabb hatásainak begyűrését, ám más országokban a kormányok csak rontottak a helyzeten. Sok tennivaló akad ma – a civil társadalmat is beleértve – a fenntarthatóság, az egyenlőség, az ellenálló képesség vagy a demokratikus elszámoltathóság nemzeti szintű helyreállítását illetően. A különböző, ma látott krízisjelenségek magját adó problémák azonban jól láthatóan globális jellegűek és azonnali rendszerszintű változást jelentő nemzetközi lépéseket tesznek szükségessé.

Egy ilyen globális átalakulás komplex és költséges vállalkozás lesz, ami nem történhet meg holnapra. A különböző progresszív mozgalmak kemény és hosszas munkájának eredménye, hogy ma a világ minden eddiginél közelebb áll egy paradigmaváltáshoz és a kulcsfontosságú intézmények reformjához. A „business as usual” (szokásos üzletmenet folytatása) nem lehet a válasz. Eljött az alapvető reformok ideje. A világgazdaságot egyszerre kell átalakítani és élénkíteni. Ezért fölhívjuk a nemzetközi vezetőket, a gazdasági és pénzügyminisztereket, hogy:

- Erősítsék meg a hatékony **piaci szabályozásokat** a szegények, a természeti környezet és a társadalom egészének érdekeinek megfelelően, ideértve a kockázatkezelést, egy nemzetközi fizetőeszköz kialakítását, a transzparencia erősítését és az összes piac irányítását.
- **Állítsák a gazdaságot** (termelés, növekedés, kereskedelem és pénzügyi szféra) **a társadalmi, környezeti érdekek és egyéb alapvető szükségletek szolgálatába**, a nők, férfiak, lány- és fiúgyerekek egyéb alapvető érdekeinek szolgálatába, végre elkezdve a gazdaság kizöldítését és lokalizálását.
- Törjék meg a **pénzügyi szféra dominanciáját** a reálgazdaság fölött, megszüntetve a pénzügyi szektor és az egyes pénzügyi cégek azon képességét, hogy kormányokat zsaroljanak.
- Biztosítsák, hogy a jelenlegi pénzügyi-gazdasági válság megoldása nem tolja a háttérbe a **klímataárgyalások** kritikus kérdését. Koppenhágában ambiciózus és igazságos klímamegállapodásra van szükségünk, ideértve a komoly emissziócsökkentéseket és a fejlődő országok számára biztosított új, megnövelt pénzügyi forrásokat, a klímaadaptációt és a következmények kezelését. A gazdag országoknak csökkenteniük kell energiafogyasztásukat. Minden országnak növelnie kell energiahatékonyságát és a megújuló energiaforrásokba történő befektetéseit.
- **Gondolják újra a külső fejlesztési források szerepét**, a szegény országokban a gazdaságélénkítés során, különös tekintettel a belföldi források felhasználására, erősítve a belső finanszírozást, az erőforrások fölhasználását és az erős lokális és regionális gazdasági aktivitást, amelyek a fenntartható fejlődés kulcsterületei lehetnek. Véget vetnek a segélyfüggőségnek, és így a jövőben elkerülhető lesz a makrogazdasági sokk. Tartsák be a Millenniumi Fejlesztési Célokat és az ODA- (Official Development Assistance) kötelezettségvállalásokat.

- Globális szinten igazságos és méltányos módon szabályozzák az **erőforrások felhasználását**: állítsák meg az erőforrások délről északra áramlását (beleértve az illegális tőkemenekítést), a munkásoktól a tőkéhez való áramlását, továbbá a közforrásokból a privát zsebekbe való áramlását! Globális szinten kezdjék el az egy főre eső „ökológiai lábnyom” kiegyensúlyozását, a CO₂-kibocsátás csökkentését, a föld, víz és egyéb természetes erőforrások fogyasztásának kiegyensúlyozását!
- Hozzanak létre **igazságos adórendszert**, beleértve a környezeti adókat, valamint a tőke, a vállalati és a személyes jövedelemadók kiegyensúlyozását egy progresszív adórendszer keretén belül – azaz minden egyén és vállalat gazdasági erejéhez mérten adózzon.
- Alakítsák ki a **nemzetközi adózás rendszerét**, különös tekintettel a devizaügyletekre és a CO₂-kibocsátásra! A nemzetközi adókból befolyó bevételeket a nemzetközi közjavak létrehozásának finanszírozására fordítsák, mint például környezeti projektek, fenntartható fejlődés.
- Tegyenek minden **nemzetközi és regionális pénzügyi szervezetet** átláthatóbbá, reprezentatívabbá és elszámoltathatóbbá! Az IMF, a Világbank és a WTO kerüljön a megreformált ENSZ fennhatósága alá, és jelentős mértékben alakuljon át! Idetartozik egy olyan gazdaságpolitika kialakítása, amely az emberek érdekeit szolgálja, az információ fokozottabb nyilvánossá tétele, a szegényebb és kisebb országok reprezentációjának és befolyásának jelentős növelése (nemcsak a nagy piacot jelentő fejlődő országokét), a demokratikus, multilaterális kooperáció erősítése. A nemzetközi pénzügyi szervezetek finanszírozásának ellenőrzését korábbi kudarcokra és az új pénzügyi alapok „gyors kezelésére” (fast-track) irányuló nyomásra való tekintettel, azonnal és jelentősen meg kell növelni.
- Segítsék a **fejlődő országokat nemzeti fejlesztési céljaik** végrehajtásában, és szüntessék meg a rájuk gyakorolt nyomást, hogy megnyissák gazdaságaikat a transznacionális vállalatok számára! A GATS, a pénzügyi szolgáltatások, az európai partnerségi egyezmények, a méltányos kereskedelem egyezmények, a bilaterális befektetési egyezmények és egyéb szerződések helyett alakítsanak ki a fenntarthatóságot célzó fejlesztési politikát!
- Biztosítsák, hogy a **mentőcsomagok** valóban hozzájárulnak egy igazságos és méltányos zöld gazdaság kiépüléséhez!

*Ezenfelül a következő üzenetet címezzük az **Európai Unió** vezetőihez:*

Az EU-nak reorientálnia kell a gazdaságpolitikáját. A Lisszaboni Stratégiát idejemúlt neoliberális gondolkodás ihlette, amely most kudarcot vallott. A további európai integráció folyamatának a **szociális Európa** gondolata köré kell szerveződnie! A társadalmi fejlődés és a környezeti fenntarthatóság céljait harmonizálni kell, és jogilag kötelezővé kell tenni őket, ideértve a kapcsolódó intézményeket is, mint az EIB és az EBRD. Az egész pénzügyi szektor szigorú szabályozására, összeurópai szabályokra és ellenőrzésre van szükség. Az ECB mandátumát ki kell bővíteni a fenntartható növekedés és a foglalkoztatás biztosítására. Az adódömping (tax dumping) és a szabályozási arbitrázs (regulatory arbitrage) minden formáját meg kell szüntetni!

A konferencia szervezői: Prague Global Policy Institute – Glopolis a következő szervezetek hozzájárulásával: Action Aid, Bretton Woods Project (UK), EURODAD, CEE Bankwatch, European Alternative Economic Memorandum, Hnutí Duha – Friends of the Earth Czech Republic, Greenpeace Czech Republic, Heinrich Böll Foundation Prague, International Forum on Globalization (USA), New Economics Foundation (UK), Social Watch (Uruguay), Tax Justice Network, Third Work Network (Malajzia), Védegylet (Magyarország), WEED – World Economy, Ecology & Development Assoc (Németország).